

תוכן הענינים

העצה בכל שעה של הסתרת פנים לכל איש ישראל, להתבטל לרצון השי"ת, ע"י שמברר
אצלו שגם בתוך ההסתר יש חיות מהשי"ת, ועי"ז נתגלה הפנימיות א

נקראו יהודים, על שם שמודים להשי"ת על כל דבר קטן וגדול

לחזק נפשות בני ישראל, לברר כי הדבר שקיבלו עליהם בני"י באמת, בכל עת יכולין
לקיים ג

על ידי היגיעה והתשוקה לבוא אל האמת, להתקרב אל התורה ותפלה, לעולם
יש תקוה

ערבות של ישראל שקיבלו עליהם התורה, יש להתחזק בה' ולהאמין כי בודאי יהיה
השי"ת בעזרו לגמור אשר קיבל עליו ד

כל בני"י ערבים זה לזה, ובכח הערבות יכול כל אחד להיות עוזר לחבירו

האבות הקדושים מסרו נפשם בעבור תולדותיהם, וידעו כי כל העובר עליהם הוא בעבור
דורות העתידים לבוא ה

יוסף לא גילה לאביו, ויצחק לא גילה ליעקב, שלמדו מהבורא ית', כיון שהעלים
הוא ית' ממנו ידעו שלטובתו הוא

יותר צער היה ליהודה מצערו של אביו, מכל הערבות של ב' עולמות, שסילק כל נגיעתו,
ובמדה זאת נענה, שמיד לא היה יכול יוסף להתאפק ו

הקב"ה שם באדם נשמה קדושה וטהורה, וכמה כחות וניצוצות הנשמה שמתפזרים
בגשמיות והבלי עולם, ואפילו כשזוכה לתקנו הוא מלא בושה ז

כל שבת יש בו ג"כ איזה תיקון ועליה למעשים פרטים, והזוכה להארת
שבת צריך להיות עליו מבושה זו, ומכש"כ מי שאינו זוכה כלל להארת
שבת

עיקר הבושה שצריך להיות לאדם, כשמברר לעצמו שבכל דבר יש חיות השי"ת, ואיך
נוכל לעשות בכח השי"ת היפוך רצונו ח

הבושה ביום הדיון, שיתגלה לכל אדם איך התיעוב היותר גדול היה באמת החיות שבו
קדוש מאוד, ואיך בחטאו עשה שיתהפך לרע גמור ט

תוכן הענינים

קנאה לא שייך על האדם השלם בתקון מדריגתו ומקומו, כי כל אחד נברא במדריגה המיוחדת לו, ומה קנאה שייך בזה..... ט

כל הסיבות מתהווים מבעל הסיבות, ומכל מקום החוטא משתלם על חטאו, אבל כשמתקבל בתשובה נעשה מכל חטא זכות ממש..... י

ע"י שעשו השבטים תשובה מאהבה, נתהפך כל מעשה מכירת יוסף להיות רק מעשה האלקים

אם היה ביכולת יוסף להתאפק עוד מעט, לא היתה הגלות והחרבן, והמעט שנשאר מהתיקון אין אנו יכולים לגומרו בדורי דורות, ומוזה יש לבחון גודל עבודת האבות והשבטים..... יב

עמוד התפלה נתברר בגלות מצרים, שהיתה הכנה להיות ה' קרוב להם בעת צרה, ועמוד התורה נתברר בגאולת מצרים..... יד

מי שזוכר בהקב"ה בעת השמחה, הקב"ה כביכול משתתף בצערו..... טו
גם בשעת הגאולה והחדוה צריכין לקבל השמחה רק לשם שמים, וזהו נסיון ביותר

יעקב קרא קריאת שמע כשנפגש עם יוסף, שהיה ירא לנפשו שע"י אהבה זו ישכח ממנו אהבת הבורא, לכן התדבק מקודם בו יתברך, ועי"ז נשכח ממנו אהבה הגשמיות..... יז

יוסף לא קרא אז קריאת שמע, שזהו בחינתו להתדבק בה' אף שעושה עניני עוה"ז יז

בחינת יוסף שהיה יכול להצניע עצמו, שלא יהיה ניכר על פניו מהותו, וזה מרוויח האדם ע"י נסיון מרחוק..... יז

פרשת ויגש

ויגש אליו יהודה וגו' (מד, יח).

ויגש אליו יהודה, מלשון ה'הודאה', והוא כל איש ישראל. שמעתי מא"ז מו"ר זצ"ח"ה שנקראו 'יהודים' על שם 'שמודין' להשם יתברך על כל דבר קטן ונגדול, שידעין שהכל ממנו יתברך כו'.² ועל ידי זה יכולין ליגש.

וזה עצה בכל שעה צר והסתרת פנים לכל איש ישראל, העצה להתבטל לרצון השם יתברך, על ידי שמברר האדם אצלו שגם בתוך ההסתרה יש חיות מרצון השם יתברך. וזהו ויגש אליו, להשם יתברך, וגם פי זה נקרא הגשה ליוסף, פי יוסף הוא הנקודה הפנימית שיש מהשם יתברך, כמו שפיתחנו במקום אחר.³

תליא, כי בעבור הודאת האמת על חסדו יש להללו ולשבחו תמיד, ולכך על פי הרוב כלילי תרוייהו בלשון הודאה, הודאת האמת והודאת השבח, בהיות שניהם עולים בקנה אחד.

ג. ראה לקוטים בפרשתנו מ, ב ד"ה פסוק: פסוק ויגש [אליו יהודה] (מד, יח), יש לפרש על כל איש ישראל שנקראו יהודים, ססדר הגשה להשם יתברך יהיה בדרך זה כו'.

ד. ראה ויחי שנה זו א: 'ויחי' יעקב בארץ מצרים (מד, כח)... [הגם] שהיה בארץ מצרים, ידע שכל המקרים הם רק קליפה והסתרה, אבל הפנימיות הוא חיות השם יתברך... וזה שכתב רש"י ז"ל (שם) ביקש לגלות הקין, פירוש, שרצה לברר זה שהגלות רק הסתרה, והכח פנימי הוא רק מהשם יתברך כו'.

ה. ראה מקץ שנה זו ב: בחינת יוסף שומר הברית, פירוש ברית, הפנימיות שיש בכל דבר והנקודה נקרא ברית, כי נקודה זו היא אות ברית בין הבורא ב"ה וב"ש ובין הנבראים, שנקודה זו שלח להחיות הנבראים. וראה עוד כאן במאמר ב: והכלל, כי הפנימיות הוא בחינת יוסף שומר הברית, הוא נקודה הפנימיות נקרא ברית, וביטול הערלה שהוא חיצוניות דחפיא ברית. וראה מאמר ד: וזהו פירוש שבת, שורש נקודת החיות שיש בכל דבר מהש"ת, וזה נקרא שבת. וזה ענין יוסף

א. ראה ב"ר צח, ו: יהודה אתה יודוך אחיך (מט, ח)... אמר רבי שמעון בן יוחאי, יהיו כל אחיך נקראין על שמך, אין אדם אומר ראובני אנא, שמעוני אנא, אלא יהודי אנא.

ב. ראה שיח שרפי קודש חלק ה עמ' י אות יד בשם הח' הרי"מ זצ"ל: שכל אחד מישראל נקרא יהודי, הוא על שם יהודה, שהוא על שם שבח הודאה, וכמו שכתוב (כט, לה) הפעם אודה את ה' [על כן קראה שמו יהודה] כו'. וראה תורה אור מגילת אסתר צז, א: כי יהודים נקראו על שם בחינת הודיה.

וראה ב"ר עא, ה: [ותאמר הפעם אודה את ה' על כן קראה שמו יהודה], לאה תפסה פלך הודיה, ועמדו הימנה בעלי הודיה. יהודה, ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני (לה, כח)... דניאל אמר לך אלה אבהתי מהודא ומשבח אנה (דניאל ב, ג). וראה נר הקודש שם: כתב היפה תואר, אף על גב דאין הודאה זו [דיהודה] דומה להודאה דלאה, דאין זה אלא הודאת אמת, לא שבח וקילוס, והודאה דלאה היא הודאה והלל לה, מכל מקום כיון דסיבת ההודיה לה' היא ההודאה וההכרה על חסדיו כי הוא המטיב לו, מדמה יהודה ללאה וכו', עכ"ל [יפה תואר]... ומהאי טעמא אמר דניאל בלשון כפול מהודא ומשבח אנא, דמהודה הוא לשון הודאת אמת על אשר הפליא חסדו, ומשבח הוא לשון שבח והלל, והא בהא

וּבְאִמָּת הָיָה אִזְ צַר מְאֹד לַיהוּדָה, כְּמוֹ שְׁאָמַר מֶה נֹאמַר כּוֹ' (שם טו), וְהִיטָה עֲצָתוֹ עַל יְדֵי הַגָּשָׁה זֶה לַפְּנִימִיּוֹת הַדָּבָר, כִּי לֹא הוֹסִיף בְּבִקְשָׁה זֹאת, רַק שָׁחַזר כָּל הַדְּבָרִים לְעֲצָמוֹ לְהֵיטֵב מִיּוֹשְׁרֵינִי אֲצִלוֹ וְלִקְבַּל רְצוֹן הַשָּׁם יְתַבְרַךְ בְּשִׂמְחָה.¹

וְעַל יְדֵי שְׁמִבְרִינִי שֶׁהוּא מֵהַשָּׁם יְתַבְרַךְ נִתְגַּלָּה הַפְּנִימִיּוֹת, וּכְתִיב (מֵה, א) וְלֹא יִכּוֹל יוֹסֵף², שֶׁהוּא הַפְּנִימִיּוֹת, לְהִתְאַפֵּק, וְנִתְגַּלָּה הַפְּנִימִיּוֹת, וּמִמִּילָא הוֹצִיאוּ כָּל אִישׁ כּוֹ', שֶׁהִסְתַּרְוֹת וְחִיצוֹנִיּוֹת שֶׁהֵם מְסִתִּירֵינִי הַפְּנִימִיּוֹת נִתְבַּטְּלוּ, כְּמוֹ שְׁאִיתָא (זוּח"ק תְּרוּמָה קל"ה א ב) בְּשִׁבְתָּ דְמִתִּיחָדִין בְּרֹזָא דְאָחַד, עַל יְדֵי הַבֵּיטוּל לְהַשָּׁם יְתַבְרַךְ, וְעַל יְדֵי זֶה מִתְעַבְרִין³ כּוֹ': (תְּרַל"א א)

וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי יְדָבָר נָא עֲבַדְךָ דְבָר בְּאֲזִנֵי אֲדֹנָי וְאֵל יַחַר אַפְךָ בְּעַבְדְּךָ בִּי כְּמוֹד בְּפַרְעֹה (מֵה, יח).

בְּמַדְרַשׁ רַבֵּה (צג, א): וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי יְדָבָר נָא עֲבַדְךָ דְבָר בְּאֲזִנֵי אֲדֹנָי וְאֵל יַחַר אַפְךָ בְּעַבְדְּךָ בִּי כְּמוֹד בְּפַרְעֹה. בְּנֵי אִם עֲרַבְתָּ לְרַעְדָּ

מעלי ולא עמד איש אתו בהתודע יוסף אל אחיו.¹ ראה עוד תרל"ב א: והעצה לזה, להאמין באמונה [אף] בחושך, כי מכל מקום החיות רק מהש"ת, אף שטח עיניו מראות. וכשנגמר כן אצל האדם, ומסור נפשו באמת בביטול והכנעה לבוא לנקודה הפנימיות, כמו שכתוב (מד, לב ג) [כי עבדך ערב את הנער מעם אבי לאמר אם לא אביאנו אליך וחטאתי לאבי כל הימים, ועתה] ישב נא עבדך [תחת הנער עבד לאדוני והנער יעלה עם אחיו], ומסור נפשו עבור הערבות של בנימין. וכשאדם מוכן למסור נפשו באמת בלי נגיעה, רק להכיר קדושתו יתברך, ממילא ולא יכול יוסף להתאפק (מֵה, א), הוא הנקודה הפנימיות שבכל דבר שנקרא יוסף, רק שעל ידי הקלקול נסתר זה, והקליפה מחשיך ומסתיר כאלו ח"ו דבר נפרד מהש"ת, ועל ידי הכנעה וביטול אמת כנ"ל, מתגלה הפנימיות ונתודע שהוא אחיהם כנ"ל. וראה עוד תרל"ד א, תרל"ה א.

יא. ז"ל הזוה"ק: כגוונא דינין מתייחדין לעילא באחד, און הכי איהי אתיחדת לתנתא ברזא דאחד... כד עייל שבנתא איהי אתיחדת ואתפרשת מסטרא אחרא, וכל דינין מתעברין מינה... וכל שולטני רוגזין ומארי דדינא כלוהו ערקין, ולית שולטנו אחרא בכלוהו עלמין.

הצדיק שומר הברית, שהוא הפנימיות, כמו שכתבת לעיל.

1. "ויאמר יהודה מה נאמר לאדוני מה נדבר ומה נצטדק האלהים מצא את עון עבדיך הננו עבדים לאדוני גם אנחנו גם אשר נמצא הגביע בידו".

2. ראה רמב"ן כאן פסוק יט: לא ידעתי טעם לאריכות דברי יהודה בספור מה שהיה כבר ביניהם, ומה שאמרו רז"ל (ראה ב"ד צג, ג; רש"י מד, יח) וכי זו היא שימת עין שאמרת לשום עינך עליו, אינה טענה, כי המושל שיצוה להביא אדם לפניו, לא יעשה על מנת לפטור אותו מן הרעות שיעשה, וכל שכן על הגנבה שיגנוב מבית המלך הגביע אשר ישתה בו כו'.

ח. ראה לקוטים מ, ב ד"ה ויגש: ויגש כו' (מד, יח), לא מצינו שהוסיף דבר למה שידעו מקודם, אמנם מקודם אמר מה נאמר כו' האלקים מצא כו' (שם טו), וזה שחזרו לספר עתה כל המעשה, שמקודם על כל דבר הקפידו ואמרו מה זאת עשה אלקים לנו (מב, כח), ועתה הודו שכל הדברים ישרים, וה' הצדיק ואין עול ח"ו, וזה היה כל הישועה, ומיד ולא יכול יוסף להתאפק (מֵה, א) כו'. וראה עוד שם מב, ב ד"ה עוד שם.

ט. "ולא יכול יוסף להתאפק וגו' ויקרא הוציאו כל איש

[תקעת לך בפיד], נוקשת באמרי פיד וגו', עשה זאת [אפוא בני והנצל כי באת בכף רעד לך התרפס ורהב רעיד] (משלי ו, א-ג). אמר רבי חנינא, ברח מן שלש והדבק בשלש, ברח מן הפקדונות ומן המאונים ומלעשות ערכות בין אדם לחברו כו"ב. דבר אחר, בני אם ערכת לרעד, זה יהודה, אנכי אערכנו (מג, ט). תקעת לך בפיד, מידי תבקשנו (שם). נוקשת באמרי פיד, אם לא הביאתיו אליך [ההצגתי לפניך וחסאתי לך כל הימים] (שם). עשה זאת אפוא בני והנצל [וגו' לך התרפס ורהב רעיד], לך והדבק בעפר רגליו וקבל מלכותו ואדנותו, ויגש אליו יהודה [ויאמר כי אדני ידבר נא עבדך דבר באוני אדני וגו' כי כמוך כפרעה].

במדרש בני אם ערכת כו', ברח מן שלש כו'. פירוש, שאין לקבל ערכות על של אחרים, כי הלואי שיתקן המוטל עליו. אמנם ערכות שפסוק הוא להקב"ה, כמו שכתב רש"י ו"ל רעד זה הקב"ה. וקבלת עול תורה זה הוא שייך אל האדם, כי ערכות האמיתי הוא אותו שיש לו לזה שייכות בעצם נפשו, כענין כל ישראל ערבים כו' (שבועות לט, א). וכמו כן ערכות יהודה לבנימין הנה ערכות אמת, לכן בלי ספק יוכל לקיים הערכות. וזה עיקר פיונת המדרש, לחזק נפשות בני ישראל, לברר כי הדבר שקיבלו עליהם בני ישראל באמת, בכל עת יכולין לקיים.

לך התרפס ורהב כו', פירוש, על ידי היגיעה והתשוקה לבוא אל האמת, להתקרב אל התורה ותפלה, לעולם יש תקוה, כמאמר (אבות פ"ה מ"ב) הפוך בה והפוך כו', קנה וחזור וקנה כו"ב.

וכן מצינו ביהודה, כי הגם שמצא עצמו חייב בדבר, עם כל זה לא נפל לבו, על ידי בירור האמת, שנגש אל האמת, כלומר, אף על פי שנמצא הנביע, עם כל זה נקיים אנחנו. ודבר זה נמצא בכל איש ישראל תמיד:

טז. זה דודי וזה רעי, וקבלת עליך בסיני ובערבות מואב באלה ובשבועה לשמור מצותיו. תקעת לזר כפיד, שתשוב ותסור מדרכיו ותדבק באפיקורסין ללכת בדרכיהם. עשה זאת אפוא בני והנצל, הואיל ובאת בכף רעד בסיני, וקבלת אלהותו עליך. לך התרפס, הכנע לפניו כאסקופה הנרפסת ונדרסת. וראה עוד הערה כ.

יז. ראה עוד מאמר הבא.

טו. ראה תהלים כז, יד: קוה אל ה' חזק ויאמן לבך וקוה אל ה'. וראה רש"י שם: וקוה אל ה', ואם לא תתקבל תפלתך, חזור וקוה. וראה ברכות לב, ב. וראה ילקוט בשלח דמו רמא: קוה אל ה' חזק ויאמן לבך וקוה אל ה', אם בא קוויך, יפה, ואם לאו, חזור וקוה.

יב. ראה יפה תואר: ברישא מפרש קרא בערבות דממון כפשטיה, והדר בערבות דיוסף... אמר רבי חנינא ברח מן שלש כו', הביא מאמר רבי חנינא לומר שזו היא אזהרת עשה זאת איפה בני והנצל, שיברח מהערבות... והכי קאמר, בני אם ערבת כו' נוקשת כו', ולכן הנצל מליכנס בערבות, ואף כי באת בכף רעד, כלומר, שאתה מסור בידו ואתה מוכרח להפיק רצונו, לך התרפס כו', כלומר, התחנן לו ובקש מלפניו שלא יטריחך בזה באיזה תואנה, שאם פירושו שאחר שנתערב יבקש שניצל ממנה, פירוש, שיפייס את חבירו, מאי קמ"ל שצריך לפייס את בעל ריבו.

יג. ראה רש"י במשלי שם: בני אם ערבת לרעד, אחר שנעשית ערב להקב"ה שהוא רעד, כדכתיב (שה"ש ה,

בַּמִּדְרָשׁ אִם עֲרַבְתָּ לְרֵעֶךָ כו'. דְּכָתִיב (מד, לב) פִּי עֲבָדְךָ עָרַב אֶת הַנֶּעַר כו'^{טז}, וְאַחַר כֵּן אָמַר הַטַּעַם אֵיךְ אֶעֱלֶה כו' פֶּן אֲרָאָה כו' (שם לד), אִם כֵּן לֹא הָיָה עֵיקַר צַעַר שְׁלוֹ מִפְּנֵי עֲרֻבוֹת שְׁלוֹ^{יז}. רַק דִּישׁ לִזְמַר, שִׁדְעָה יְהוּדָה פִּיּוֹן שְׁנֵתָעֲרַב עַל בְּנֵימִין סִימָן הוּא שְׁבִידוֹ לְהִבְיָאוּ לְאָבִיו בְּיַדֵּי^{יח}.

וְכִמוּ כֵן עֲרֻבוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁקִּיבְלוּ עֲלֵיהֶם הַתּוֹרָה^{יט}, יֵשׁ לְהִתְחַזֵּק בָּהּ וּלְהֶאֱמִין פִּי בְּיַדֵּי יְהוָה הַשֵּׁם יִתְפַּרֵּךְ בְּעִזְרוֹ לְגַמּוֹר אֲשֶׁר קִיבַל עָלָיו, בְּעֵינָיו שְׁנֵאֲמַר (תהלים קיט, קו) נִשְׁבַּעְתִּי וְאֶקְיִימָה לְשִׁמּוֹר מִשְׁפָּטֵי צְדָקָךְ.

וְכִמוּ כֵן כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲרֵבִים זֶה לָזֶה (שבועות לט, א) א^כ, וּבִכְחַ הַעֲרֻבוֹת יָכוֹל כָּל אֶחָד לְהִיטֵת עִזְרוֹ לְחֻבֵּירוֹ, כִּמוֹ שֶׁפָּתְבִּנּוּ^כ בְּעֵינָיו מִצּוֹת פְּרִיקָה וְיִטְעִינָה מִזָּה, פִּי 'עֲרֻבוֹת' הוּא לְשׁוֹן 'תְּעֻרְבוֹת'^{כב}, שִׁישׁ שְׂיִיכוֹת לְהַעֲרֵב בְּזֶה הַעֶסֶק, כִּנ"ל: (תרמ"ב ב)

וְהָיָה בְּרֵאוֹתוֹ כִּי אֵין הַנֶּעַר וְנָתַתּוּ וְגו' (מד, לא).

בַּפְּסוּק בְּרֵאוֹתוֹ כִּי אֵין הַנֶּעַר וְנָתַתּוּ כו'. וְקָשָׁה, מִנָּא לִיָּה לִיהוּדָה שְׂיִמּוֹת כְּשִׁינְרָאָה שְׂאֵין הַנֶּעַר. וְנִרְאָה, שֶׁלְמַד זֶה מִמָּה שְׂאֲמַר לָהֶם יַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה וְאֵל שְׂדֵי

ואמר לו תקבל אתה השדה הזו, אמר לו הן, על מנת לפולחן, אמר לו הן. משנכנס לתוכו הובירה. על מי המלך מקפיד על אותם שאמרו אין אנו יכולין לקבלה, או על מי שקבלה עליו ומשקבלה עליו נכנס בה והובירה, לא על זה שקבלה. כך כשנגלה הקב"ה על הר סיני לא הניח אומה שלא הרתיק עליה, ולא קבלו עליהם לשמרה, וכשבא אצל ישראל אמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע (שמות כד, ז), לכן בדין הוא שתשמעו... ואם לאו תענשו בערבות, הוי בני אם ערבת לרעך [תקעת לזר כפוך, נוקשת באמרי פיך וגו', עשה זאת אפוא בני והנצל כי באת בכף רעך לך והתרפס ורהב רעך, אל תתן שנה לעיניך ותנומה לעפעפוך] (משלי ו, א-ד). וראה הערה יג.

כא. ראה מאמר הקודם.

כב. לא מצאנו לע"ע.

כג. ראה רמזי תורה רמזי תהלים אות רמח: שכל ישראל ערבים זה בזה (שבועות לט, א), דהיינו מעורבים כו'. וראה בעל שם טוב על התורה כי תשא אות ט. וראה לקוטי תורה להרב בהעלותך לג, ב, הובא באור התורה להצמח צדק בפרשתנו ד"ה ויגש הב'.

כד. ראה רש"י: והיה כראותו כי אין הנער ומת, אביו מצרתו.

טז. "כי עבדך ערב את הנער מעם אבי לאמר אם לא אביאנו אליך וחסאתי לאבי כל הימים".

יז. "כי אין אעלה אל אבי והנער איננו אתי פן אראה ברע אשר ימצא את אבי".

יח. ראה עוד לקמן עמ' ו.

יט. כלומר, "כי עבדך ערב את הנער" אינו טעם צערו, אלא עיקר צערו מפני צער אביו, רק שהכניס עצמו בדבר וידוע שיעלה בידו לעשות זאת מפני שערב את הנער. [ואולי רצה לתרץ עצמו "למה אני נכנס לתגר יותר משאר אחי" (ראה רש"י), לכן אמר שרק לי יש הכח להביאו אל אבי, שכיון שאני ערב סימן הוא שבודאי יש בידי להביאו, משא"כ שאר האחים].

כ. ראה שמו"ד כז, ט: ורובין אמרין, בני אם ערבת לרעך (משלי ו, א), אלו ישראל שהם ערבים בינו לבין הקב"ה, חביבים ישראל שנקראו רעים, שנאמר (תהלים קכב, ח) למען אחי ורעי, ומה היתה ערבותך, אלא בשעה שהקב"ה בא ליתן את התורה לא קבלה אחת מן האומות אלא ישראל. משל למלך שהיה לו שדה והיה מבקש למוסרה לארסיים, קרא לראשון ואמר לו תקבל אתה השדה הזו, אמר לו אין בי כח, קשה הימני, וכן לשני ולשלישי ולרביעי, ולא קבלה ממנו. וקרא לחמישי

מאמרי שפת אמת \ פרשת ויגש

ה

יתן לְכֶם רַחֲמִים (מג, יד), ופִּירֵשׁ רִשׁ"י מִי שְׁאָמַר לְעוֹלָמוֹ דֵּי יֵאמַר דֵּי לְצָרוֹתֵיהֶּ, וַיַּעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה לֹא הָיָה אוֹמֵר כֵּן לוֹלֵי שְׂדֵעַ כִּי בִנְפֹשׁוֹ הוּא.

וְאַבּוֹת הַקְּדוֹשִׁים מְסֵרוּ נַפְשָׁם בְּעִבּוֹר תּוֹלְדוֹתֵיהֶם, וַיִּדְעוּ כִּי כָּל הָעוֹבֵר עֲלֵיהֶם הוּא בְּעִבּוֹר דּוֹרוֹת הָעֵתִידִים לְבוֹאֵי. וּמֵהָאִי טַעֲמָא לֹא קָשָׁה לְמָה לֹא הוֹדִיעַ יוֹסֵף לְאָבִיו, וְכִמוֹ שְׁלֹא גִילָה יַצְחָק לְיַעֲקֹב, אִם כִּי גִדְּלָה רַחֲמֵי הָאָב עַל הַבְּנֵי יוֹתֵר מִבֶּן עַל הָאָבִיב, רַק כּוֹלֵם לְמִדּוֹ מֵהַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ, כִּיּוֹן שֶׁהֶעֱלִים הוּא יִתְבָּרַךְ מִמֶּנּוּ יִדְעוּ שְׁלִטוֹכְתּוֹ הוּא ל.

וְרַק כְּשֶׁהִגִּיעַ עַד מִיצוֹי הַנֶּפֶשׁ מִמֶּשׁ, כִּמוֹ שְׁאָמְרוּ חֲז"ל (ב"ר צב, ב) עַל פְּסוּק וְאֵל שְׂדֵי כּוֹ, עֵינַי שָׁם לֹא. לְכֵן יִדַּע יְהוּדָה כִּי בְּרֵאוֹתָו כִּי אֵין הַנֶּעַר וְנִמְתָּ. וְלִכֵּן כִּיּוֹן שֶׁשָּׁמַע יוֹסֵף כֵּן, הוֹכֵרַח לְגִלוֹת לָהֶם הָאֱמֶת, כִּי יִדַּע שֶׁהִגִּיעַ הָעֵת לְגִלוֹת לָהֶם, כִּנ"ל:

(תּרל"ט ג)

שהעלים הקב"ה ממנו (מיעקב), לקיים גזירת ידוע תדע (טו, יא), אלולי כן, לא היה נביא יצחק אביו (בתמיה), והיה קיים אותה שעה, והיה יודע שיוסף חי, והיה אומר (יצחק) הקב"ה העלים ממנו, אני אודיענו. וראה ב"ר פד, כא.

וראה אלשיך בפרשתנו מה, ג: מה זה היה ליוסף ומה הגיע אליו, אשר לא שת לבו על דבר כבוד ישראל אביו, והניחו סר וזעף מר ממות, מתאבל על בנו שנים ועשרים שנה, ולא אמר ביום מן הימים ההם אשלחה ואגידה לאבי כי עודני חי... מאז הגיעו מצרימה ויהי איש מצליח בבית אדוניו המצרי (לט, ב), לבשרו מטוב מצבו, ובהיותו בבית הסוהר, אולי יפדנו אביו, או בהיותו שליט על הארץ שבע שני שבע ושנתים הרעב, כי הלא יפלא הפלא ופלא מה זו שתיקה. והן אמת שיוכל איש לדבר ולומר, כי כמקרה יצחק אביו קרה ליוסף, כי אמה, לו חפץ ה' יודע הדבר ליעקב, יודיענו לו הוא יתברך בעצמו, ועל כן שתק גם הוא.

לא. ז"ל המדרש: [על זאת יתפלל כל חסיד אריך] לעת מצוא (תהלים לב, ו)... לעת מצוי הדין, לעת מצוי הנפש, לעת מצוי החשבון, כיון שראה יעקב אבינו שנתמצה החשבון, התחיל שופך תחנונים ואל שדי יתן לכם רחמים [לפני האיש ושלא לכם את אחיכם אחר ואת בנימין] (מג, יד).

כה. ז"ל רש"י: ואל שדי [יתן לכם רחמים]... מי שאמר לעולם די יאמר די לצרותי, שלא שקטתי מנעורי, צרת לבן, צרת עשן, צרת רחל, צרת דינה, צרת יוסף, צרת שמעון, צרת בנימין.

כו. ראה גליון מאמרי שפת אמת וישלח עמ' ו, ובהערות כא, כד.

כז. ראה רמב"ן מקץ מב, ט; דעת זקנים שם א; אור החיים ויגש מה, כו.

כח. ראה רש"י וישב לז, לה: ויבך אתו אביו, יצחק היה בוכה מפני צרתו של יעקב.

כט. ראה סנהדרין עב, ב. וראה סוטה מט, א וברש"י ד"ה והקהיתה.

[וראה בית ישראל תשט"ז ד"ה ויאסור: כאשר הגיד כ"ק אאז"ל, אולי בשם אביו ז"ל, שמפרשה זו למדים שגדול אהבת האב לבנים מאהבת הבנים, שעורר יהודא אהבת האב לבנימין, ולא אהבת עשרה בנים שהיה לבנימין. וכל הענין לרמז בא, דאיתא (ראה חגיגה ג, א) קבלת עול מלכות שמים שמע ישראל, ואצל הקב"ה מי כעמך ישראל, וזה ענין לעורר אהבת השי"ת לבני ישראל ביותר, ועל ידי זה יוכלו בני ישראל להתקרב אל השי"ת, מחמת אהבת אב יגרום אהבת הבנים לאביהם שבשמים. וראה פרדס יוסף כאן ד"ה והיה כראותו].

ל. ראה רש"י וישב לז, לג. וראה תנחומא מקץ ד:

פרשת ויגש \ מאמרי שפת אמת

כי איך אעלה אל אבי והנער איננו אחי פן אראה ברע אשר ימצא את אבי (מר, לד).

בפסוק איך אעלה כו' פן אראה כו'. וקשה, תיפוק ליה מצד הערכות^ל. אכן באמת יותר צער היה ליהודה מצערו של אביו, מפל הערכות של ב' עולמות^ל. וזה עצמו הראה גם לאדון זה, לראות איך גדלה צערו של אביו בעיניו, כדי לעורר רחמנות גם בלבו על צער אביו^ל.

והאמת, כי במדה זאת נענה יהודה, כי תיכף אחרי זה פתיב (מה, א) ולא יכול יוסף להתאפק^ל, על ידי שכבר נסתלק כל נגיעתו של יהודה^ל. ואם פי ההתפעלות מתחלה היתה על ידי הערכות, אף על פי כן הביאו ממדריגה למדריגה, עד ששכח כל צער

לב. ראה פסוק לב: כי עבדך ערב את הנער מעם אבי לאמר אם לא אביאנו אליך וחטאתי לאבי כל הימים. וראה אור החיים פסוק לד.

לג. ראה רש"י פסוק לב: כי עבדך ערב את הנער, ואם תאמר למה אני נכנס לתגר יותר משאר אחי, הם כולם מבחין, ואני נתקשרתי בקשר חזק להיות מנוחה בב' עולמות. וראה ילקוט כאן רמז קנא: אמר לו יוסף, יהודה, למה אתה דברך, והלא יש באחייך גדולים ממך. אמר לו אף על פי כן, כולם חוץ לזיקא הן עומדין, ואני מעי קומטים עלי כחבל. אמר לו למה. אמר לו שאני ערב לו. אמר לו אם בכסף אם בזהב, אני נותן לך. אמר לו לא בכסף ולא בזהב, אלא כך אמרתי לאבא, אהיה בנידוי בעולם הזה ובעולם האלך שנקרא ימים, שנאמר (מד, לב) אם לא אביאנו אליך וחטאתי לאבי כל הימים. וראה עוד תנחומא ויגש ד.

לה. ראה לקמן הערה סב.

לו. ראה לקוטי יהודה: ועתה ישב נא עבדך תחת הנער עבד לאדוני והנער יעלה עם אחיו וגו' (מד, לג). האמרי אמת ז"ל אמר בשם אביו השפת אמת ז"ל, המפרשים מקשים הלא בעצה זו לא יקיים מה שאמר יהודה ליעקב לעיל (מג, ט) והצגתיו לפניך וגו' (ראה תוס' השלם ואוה"ח כאן). ואמר הפירוש, כי שתי טענות טעני יהודה, האחת כי עבדך ערב את הנער וגו' (מד, לב), והשניה פן אראה ברע אשר ימצא את אבי (שם לד), ואמר ליוסף הנה אנכי מסכים שלא יהיה לי חלק לעולם הבא כי לא אקיים את התנאי של והצגתיו לפניך וגו', רק מכל מקום לא יהיה צער לאבא, וזה חשוב אצלי יותר מהכל. ועיקר כוונתו היתה לעורר רחמנותו עליו, וכמו שברכס יעקב אבינו ע"ה ואל שדי יתן לכם רחמים (מג, יד), לכן ידע יהודה שרק על ידי רחמים יפעול, וזהו שכתוב (מה, א) ולא יכול יוסף להתאפק וגו', מחמת הרחמנות שגבר עליו.

לד. ראה אלשיך כאן: כי עבדך ערב את הנער מעם אבי לאמר אם לא אביאנו אליך וחטאתי לאבי כל הימים, ועתה ישב נא עבדך תחת הנער עבד לאדני והנער יעל עם אחיו, כי איך אעלה אל אבי והנער איננו אתי פן אראה ברע אשר ימצא את אבי (מד, לב-לד)... ראוי לשים לב... שנכנס בטעם היותו ערב, ויצא באומרו פן אראה ברע שימצא את אבי. אך יאמר, ראו עתה צרתי על צרת אבי, כי הנה בבלתי שוב בנימין יש שתי רעות, א' שאעבור על החרם, ב' הרעה אשר תמצא את אבי. והנה ראה גם ראה כמה קשה עלי צער אבי, כי הנה דרך ערבותי לא היה אם לא ישוב בנימין, רק לאמר אם לא אביאנו בעצמי, כי אם גם יושב ולא על ידי חל החרם, ועם כל זה אני אומר, שאסבול עלי העונש שקבלתי, ואשב פה תחת הנער, והוא יעל עם אחיו, ולא עמי, כי אסבול עונש החרם שקבלתי אם לא

וראה מעשי ה' כאן פרק מ: ואמרו והנער יעל עם אחיו, גם כן דברי מותר, שהיה לו לומר והנער יעלה אל אביו, ומה לו לומר עם אחיו או עם מי יעלה, אבל הטעם, מפני שכבר היה רואה יהודה שיוסף יוכל לטעון עליו ולומר לו בין אם תיקח הנער ובין תשלחנו ותשאר

שְׁלוּ בַעבוֹר צַעְרוֹ שֶׁל אָבָא. וְכֵן זֶה מְשַׁל לְתַהֲלוּכוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עִם אֲבֵיהֶם שֶׁבְשָׂמִים לִי. ודר"ק:

(תר"מ ד)

וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אָחָיו אֲנִי יוֹסֵף וְגו' וְלֹא יָבִלּוּ אָחָיו לַעֲנוֹת אֹתוֹ כִּי נִבְהָלוּ מִפְּנֵי וְגו', וַיֹּאמֶר אֲנִי יוֹסֵף אֲחֵיכֶם אֲשֶׁר מְבָרַתֶּם אֹתִי מִצְרַיִמָּה (מה, ג ד).

במדרש רבה (צג, ט): ולא יבלו אחיו לענות אתו [כי נבהלו מפניו], אבא בהן כַּדְרָלָא אָמַר, אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה כו', יוסף קָמְטָן שֶׁל שְׂכָמִים הָיָה, וְלֹא הָיוּ יְכוּלִים לַעֲמֹד בְּתוֹכָהּ, הָדָא הוּא דְבַתְיָב וְלֹא יָבִלּוּ אָחָיו לַעֲנוֹת אֹתוֹ כִּי נִבְהָלוּ מִפְּנֵיו, לְבַשְׂיָבֹא תְּקוּדָשׁ בְּרוּךְ הוּא וְיוֹכִיחַ כָּל אַחֵר וְאַחֵר לְפִי מַה שֶּׁהוּא, שְׁנֵאמַר (תהלים ג, כא) אוֹכִיחֶךָ וְאַעֲרֹכָה לְעֵינֶיךָ, עַל אַחַת בְּמַה וּבְמַה לִּי.

בַּפְּסוּק וְלֹא יָבִלּוּ אָחָיו לַעֲנוֹת אוֹתוֹ כִּי נִבְהָלוּ מִפְּנֵיו, אָמַרְוּ חו"ל אוי לנו מיום הדין כו' מיום התוכחה, ענין שם בַּמְדַּרְשׁ. וְנִרְאֶה הֶרְמִזוּ, אָפִילוּ לְאֲנָשִׁים גְּדוּלִים שֶׁמְתַקְנִים מַעֲשֵׂיהֶם לְטוֹב, מִיּוֹם הַדִּין הוּא [לְרַשְׁעִים, וּמִיּוֹם הַתּוֹכְחָה הוּא אָפִילוּ לְצַדִּיקִים לִי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ז, כ) אֵין צַדִּיק בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר [יַעֲשֶׂה טוֹב] וְלֹא יִחְטָא.

כִּי הִקְבִּ"ה שֵׁם בָּאָדָם נִשְׁמָה קְדוּשָׁה וְטְהוּרָה, וְכִמְהַ כַּחוֹת וְנִיּוּצוֹת הַנִּשְׁמָה שֶׁמְתַפְזְרִים בַּגְּשָׁמִיּוֹת וְהִבְלִי עוֹלָם. וְלִכֵּן אָפִילוּ מִי שְׂזוּכָה לְתַקֵּן מַעֲשָׂיו, וְהִקְבִּ"ה

לשוב להתרצות לפני אביו שבשמים, וכל המתחיל לשוב בתשובה זוכה לעלות ממדריגה למדריגה כו'.

לח. וראה עוד שם סימן יא: רבי אלעזר בן עזריה אמר, אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה, ומה יוסף הצדיק שהוא בשר ודם, כשהוכיח את אחיו לא יכלו לעמוד בתוכחתו, הקב"ה שהוא דיין ובעל דין ויושב על כסא דין ודן כל אחד ואחד, על אחת כמה וכמה שאין כל בשר ודם יכולים לעמוד לפניו. וראה עוד תנחומא ויגש ה'.

לט. ראה יפה תואר על המדרש סימן י שעמד על כפל הלשון 'אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה'. ורבינו מפרש 'אוי לנו מיום הדין' מוסב על רשעים שיצטרכו לתת דין וחשבון על מעשיהם הרעים, ואוי לנו מיום התוכחה' מוסב על צדיקים שתקנו מעשיהם לטוב, וכדמפרש והולך.

אתה במקומו, לעולם תהיה בעונש שקבלת עליך, שהרי אמרת שאתה בעצמך תציגהו לפניו, לכך אמר הנה הערבות שעשיתי לאבי אי אפשר לקיימו, שהרי אני ערבתי להוליכו בעצמי ולהציגו לפניו, אם כן אפילו שאשלחנו לא יתקיים הערבות, אבל אמר אבחר ברע במיעוטו שהנער יעלה עם אחיו, שרצונו היה לומר ליוסף שאין דיבורו כדורש טוב לעצמו כדי להינצל מעונש הערבות, שכבר לא נתקיים הערבות, אבל מפני הרעה אשר ימצא את אביו.

לו. ראה שבת תשובה תרנ"ג: כי יש אדם שירא מעונש ושב, ויש מי שמתנוקח לחזור לדבוק בו יתברך, ושב מאהבה להסיר מסך העונות שיכול לחזור לדבוק בו יתברך... ויש מי ששב מצד האמת, שמבין גודל זה החטא שעשה נגד רצונו יתברך... זה תשובה בשלימות, שגדול עליו צערו של אביו, ושוכח רצון עצמו, ורוצה

עושה חסדים ורחמים לסייע הצדיק לבלתי ידח ממנו נדח (ש"ב יד, יד), ועל ידי תשובה ומעשים טובים וכל זכותים שיש לאדם, מתקנין מעשיו ומתיחדים לשורשם. ובבואו לעולם העליון ורואה איך נפרדו ממנו כמה נצוצות, שהיתה בהם קדושה עליונה ונתהפכו לגשמיות, ועל ידי התקונים מאיר בהם החיות, ואז נבהל מהם.

והוא ממש כזה המשל באמירת יוסף אשר מברתם אותי מצרימה, ונבהלו מפניו, הגם כי ראו שהיה הכל משמים, ונעשה מזה תקונים והכנה לטוב², אך כזה שמכרו אותו מצרימה, והוא צדיק וקדוש, נבהלו מפניו³.

ובכל החיזון הזה יש לאדם בזה שמוכר ומשעבד פחות שלו לסטרא אחרא, ולכן אפילו כשזוכה לתקנם הוא מלא בושח, ומכל שכן אנו שלא זכינו עוד לתקן מעשינו כראוי.

וזה הרמז הוא ענין שפתוב בזה"ק⁴ ירא שבת ירא בשת. כי שבת מעין עולם שפולו שבת⁵, ואז יהיה נתקן הכל, ואז יהיה זה הבושח, וכל שבת יש בו גם כן איזה תיקון ועליה למעשים פורטים, ומי שזוכה להארת שבת צריך להיות עליו מבושה זו, ומכל שכן מי שאינו זוכה כלל להארת שבת, בודאי צריך להיות מלא בושח וכלימה. והקב"ה ישים חלקינו עם המתקנים מעשיהם לטוב: (תרי"ד)

במדרש אוי לנו מיום הדין כו'. מה שנבהלו השבטים, נראה, על ידי שנתגלה הארת יוסף, היתה הבושח מה שטעו בקדושת יוסף על ידי ההסתרה. וזה עצמו הבושח לעתיד לבוא, שיתגלה שעניני עולם הזה עצמם הם מלא קדושה בפנימיות. וזהו עיקר הבושח שצריך להיות לאדם, כשמברר לעצמו שבכל דבר יש חיות השם ותברך, ואיך נוכל לעשות בכת השם ותברך היפוך רצונו⁶: (תול"א ב)

מג. ראה ברכות נו, ב; תמיד לג, ב. וראה מכילתא כי תשא לא, יג: כי אני ה' מקדשכם, לעולם הבא, כגון קדושת שבת בעולם הזה, נמצינו למדין שהוא מעין קדושת העולם הבא, וכן הוא אומר (תהלים צב, א) מזמור שיר ליום השבת, לעולם שכולו שבת.

מד. ראה תומר דבורה להרמ"ק פרק א: הקדוש ברוך הוא מלך נעלב, סובל עלבון, מה שלא יכילהו רעיון, הרי אין דבר נסתר מהשגחתו בלי ספק, ועוד אין רגע שלא

מ. "ועתה אל תעצבו ואל יחר בעיניכם כי מכתם אותי הנה כי למחיה שלחני אלהים לפניכם, כי זה שנתים הרעב בקרב הארץ וגו', וישלחני אלהים לפניכם לשום לכם שארית בארץ ולהחיות לכם לפליטה גדולה" (מה, ה-ז).

מא. ראה יפה תואר על המדרש סימן יא ד"ה איכא למידק, בדעת רבי אלעזר בן זוריה, בתירוץ הא'.

מב. ראה תקו"ז תקון ט כד, ב; תקון ז כד, א.

מִזֶּה שֶׁאָמְרוּ וְיָרָע עַל וְלֹא יָבִלּוּ כֹּה' לְעֵנֹת כֹּה' נִבְהָלוּ מִפְּנֵי כֹה', אֹי לָנוּ מִיּוֹם הַדִּין כֹּה', יֵשׁ לְפָרֶשׁ כֹּה' בִּי נִבְהָלוּ 'מִפְּנֵי', פִּירוּשׁ, 'הַפְּנִימִיּוֹת', שֶׁהִחֲזִיקוּהוּ לְגוֹי, וּפְתָאוֹם נִגְלָה לָהֶם אֹר 'הַפְּנִימִיּוֹת' שָׁבוּ שֶׁהוּא יוֹסֵף, וְנִתְבַּיְשׁוּ מֵאֹד אֵיךְ גָּרַם חֲטָאִים שִׁיתְּהֶפֶךְ לָהֶם אֹר כְּזֶה. וְקָל וְחֹמֶר לְיוֹם הַדִּין, שֶׁנִּתְגַּלָּה לְכָל אָדָם אֵיךְ הִתְעִיב הַיּוֹתֵר גְּדוֹל הִיזָה בְּאִמַּת הַחַיּוֹת שָׁבוּ קְדוֹשׁ מֵאֹד, וְאֵיךְ בְּחֲטָאוֹ עָשָׂה שִׁיתְּהֶפֶךְ לְרַע גְּמוּר כֹּה':

וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אָחָיו אֲנִי יוֹסֵף וְגו' וְלֹא יָבִלּוּ אָחָיו לְעֵנֹת אֲתוֹ בִּי נִבְהָלוּ מִפְּנֵי. וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אָחָיו גִּשׁוּ נָא אֵלַי וַיִּגְשׁוּ וַיֹּאמֶר אֲנִי יוֹסֵף אֲחֵיכֶם אֲשֶׁר מְכַרְתֶּם אֹתִי מִצְרַיִמָּה (מִת, ג ד).

בַּפְּסוּק וְלֹא יָבִלּוּ אָחָיו כֹּה' בִּי נִבְהָלוּ כֹה', אֲנִי יוֹסֵף אֲחֵיכֶם אֲשֶׁר מְכַרְתֶּם אֹתִי כֹה'. וְקָשָׁה, בִּי כְּזֶה הוֹסִיף עוֹד לְבַיֵּשׁ אוֹתָם^מ בְּהַזְכִּיר אֶת מְכִירְתָם אוֹתוֹ.

אֵף בְּוִדְאֵי הַשְּׁבָטִים הִרְגִּישׁוּ אֶז קְדוּשַׁת יוֹסֵף הַצַּדִּיק, וְזֶה שֶׁכְּתוּב נִבְהָלוּ מִפְּנֵי, דִּיִּקְא^מ. וְהִשִּׁיב לָהֶם יוֹסֵף, בִּי בָא לְמַדְרִיגָה זוֹ עַל יְדֵי מְכִירְתָם אוֹתוֹ לְמִצְרַיִם^מ,

וימרוהו כו', [וימרוהו אחיו, וימרוהו פוטיפר ואשתו לאסרו... ורבו, נעשו לו אחיו אנשי ריב. רש"י שם], ועל ידי זה עצמו נתחזק והגיע למעלתו הרמה, משם רועה כו', 'משם' דייקא, מאותן המריבות. כמו שכתוב (תהלים ז, ט) רבות רעות צדיק, ובזוהר (וישב קעט, ב) מפרש לצדיק לא נאמר, רק שעל ידי אותן הרעות נגמר בצדקו. מכולם 'יצילנו' ה' (תהלים שם), לשון הצלה והפרשה, כמו שכתוב (לא, ט) ויצל אלקים כו' מקנה אביכם כו'.

וראה לקוטים וישב כז, א המשך ד"ה כיון דנפיק, בביאור דברי זוה"ק הנ"ל: וכתבי רבות רעות צדיק כו', לצדיק לא נאמר כו', פירוש, כי מזה עצמו שכמה רעות עליו מזה נעשה צדיק, כי שם צדיק בריבו (משלי יח, ז), כמו שכתוב (דברים כה, א) והצדיקו את הצדיק, כי שם צדיק הוא כשנצדק בדין ונתברר כי אתו הצדק, והבא לידי נסיון נקרא צדיק, כיוסף הצדיק... וזה שכתוב רבות רעות צדיק, כי על ידי שבה אליו רבות רעות והוא גובר, מזה נעשה צדיק. וראה וישלח תרל"ג א: וכן כתיב בזוה"ק על פסוק

יהיה האדם נזון ומתקיים מכה עליון השופע עליו, והרי תמצא שמעולם לא חטא אדם נגדו שלא יהיה הוא באותו הרגע ממש שופע שפך קיומו ותנועת אבריו, ועם היות שהאדם חוטא בכח ההוא, לא מנעו ממנו כלל, אלא סובל הקדוש ברוך הוא עלבון כזה, להיות משפיע בו כח תנועות אבריו, והוא מוציא אותו כח באותו רגע בחטא ועון ומכעיס כו'. וראה עוד ראשית חכמה שעד היראה פרק י אות כז; תניא אגרת התשובה פרק ז.

מה. ראה רש"י שם: נבהלו מפניו, מפני הבושה. גשו נא אלי, ראה אותם נסוגים לאחור, אמר עכשיו אחי נכלמים, קרא להם בלשון רכה ותחנונים כו'.

מו. ראה מאמר הקודם. וראה תר"מ ה: בפסוק (מח, יג) והגדתם לאבי כו' 'כל' אשר ראיתם כו', דכתיב (שם ג) כי נבהלו מפניו, ואז ראו אורו של יוסף הצדיק ומדתו הנקרא 'כל' (ראה זוה"ק תולדות כו, ב). וראה שפתי צדיק אות יג.

מז. ראה ויחי תר"מ ג: בפסוק (מט, כב-כה) בן פורת יוסף [וגו], וימרוהו ורבו וגו', משם רועה אבן ישראל]...

פרשת ויגש \ מאמרי שפת אמת

וְשָׁהִם גּוֹרְמִים בְּצַדְקָתוֹ, וּבְזָה סֵר מֵהֶם הַצֶּעַר, אֲשֶׁר חָשְׁבוּ כִּי אִם הִיָּה אֶצֶל אַבְיֹו
הִיָּה גְדוֹל בְּצַדְקוֹ יוֹתֵר, אֲבָל לֹא כֵן הִיָּה, כְּנִלְמַח.

וַנֹּאמֶר (שם טו) וְאַחַר כֵּן דִּבְרוּ אִחָיו אֹתוֹ, כִּלְפֵי מָה שֶׁנֹּאמַר (לו, ד) וְלֹא יִכְלוּ דַבְּרוּ
לְשָׁלוֹם, עֲתָה דִבְרוּ עִמּוֹ, וְסָרָה מֵהֶם קִנְאָת יוֹסֵף.

וְהַאֲמַת, כִּי קִנְאָה לֹא שֵׁינָן עַל אָדָם הַשְּׁלֵם בְּתִיקוֹן מְדַרְיָגְתוֹ וּמְקוֹמוֹ, כִּי כָּל אֶחָד
נִבְרָא בְּמַדְרִיגָה הַמְּיוֹחֶדֶת לוֹ, וּמָה קִנְאָה שֵׁינָן בְּזָה, רַק עַד שֶׁלֹּא נִתְקַן הַצַּדִּיק בְּכָל
שְׁלִימוֹתוֹ שֵׁינָן עָלָיו קִנְאָה. לְכֵן נֹאמַר לְעֵתִיד, שִׁיְהִיו מְתוֹקְנִים כָּל הַמַּעֲשִׂים, וְכָל
אֶחָד עַל מְקוֹמוֹ יָבוֹא בְּשָׁלוֹם^{טז}, וְסָרָה קִנְאָת אֶפְרַיִם כֹּו' (ישעיה יא, ג): (תרל"ז ב)

וְעַתָּה אֵל תַּעֲצֹבוּ וְאֵל יַחַר בְּעֵינֵיכֶם כִּי מִכְרַתֶּם אֹתִי הִנֵּה כִּי לְמַחְיָה שְׁלַחְנִי אֱלֹהִים
לְפָנֵיכֶם, כִּי זֶה שְׁנַתִּים תִּרְעַב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ וְעוֹד חֲמֵשׁ שָׁנִים אֲשֶׁר אֵין חֲרִישׁ וְקָצִיר,
וַיִּשְׁלַחְנִי אֱלֹהִים לְפָנֵיכֶם לְשׁוֹם לְכֶם שְׂאֵרִית בְּאָרֶץ וּלְהַחְיוֹת לְכֶם לְפָלִיטָה גְדוֹלָה, וְעַתָּה
לֹא אַתֶּם שְׁלַחְתֶּם אֹתִי הִנֵּה כִּי הָאֱלֹהִים וְגו' (מה, ה-ח).

בַּפְּסוּק וְעַתָּה אֵל תַּעֲצֹבוּ. אֵיתָא (כ"ד כא, ו) כִּי וְעַתָּה לְשׁוֹן תְּשׁוּבָה. כִּי גַם מְקוֹדֵם
שָׁבוּ הַשִּׁבְטִים בְּתְשׁוּבָה, כְּדַכְתִּיב (מב, כא) אֲבָל אֲשֵׁמִים אֲנַחְנוּ^{יז}, וְהִיָּתָה תְּשׁוּבָה

וגו', רוצה לומר, משיח בן יוסף הבא מאפרים, ומשיח
בן דוד, לא יתקנאו זה בזה ולא יצורו זה לזה. וראה
ב"ר צה, ב: [ואת יהודה שלח לפניו (מ, כח)], אמר
הכתוב וסרה קנאת אפרים [וגו']. וראה יפה תואר שם.
וראה עוד תנחומא ויגש ד ובפירוש ביאור האמרים.
וראה מסילת ישרים פרק יא עמ' סה (מהדורות
אשכול): והוא מה שיעד לנו הנביא על הזמן העתידי,
שלמען תהיה טובת ישראל שלמה, יקדים הקדוש ברוך
הוא להסיר מלבבנו המדה המוגנה הזאת, ואז לא יהיה
צער לאחד בטובת האחר, וגם לא יצטרך המצליח
להסתיר עצמו ודבריו מפני הקנאה, והוא מה שכתוב
וסרה קנאת אפרים וצוררי יהודה יכרתו אפרים לא יקנא
את יהודה וגו', הוא השלום והשלוה אשר למלאכי
השרת, אשר כולם שמחים בעבודתם איש איש על
מקומו, ואין אחד מתקנא בחברו כלל, כי כולם יודעים
האמת לאמיתו ועלזים על הטוב אשר בידם ושמחים
בחלקם. וראה גזרי רמח"ל עמ' שכג-ד.

נא. "ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו על

רבות רעות צדיק, שמזה גופא מתברר צדקתו מכח אל
הפועל ומכחלם 'יצילנו ה', לשון הפרשה, כמו ויצל ה' את
מקנה אביכם כו', שמכל רעות הצדיק ניתוסף לו שלמות.
וראה זה"ק מקץ קצד, ב: רבי שמעון אמר, עד
לא אירע ליוסף ההוא עובדא (הנסיין של אשת אדוניו)
לא אקרי צדיק, כיון דנטר ההוא ברית קיימא אקרי
צדיק, וההוא דרגא דברית קדישא אתעטר בהדיה.
מח. ראה תרמ"ג ב: בפסוק (מה, ד) 'אשר' מכתם אותי,
כמו שדרשו חז"ל (שבת פו, א) 'אשר' שברת (שמות לד,
א), יישר כחך, כן ניחם יוסף אותם, כי זכה לכל זה על
ידי המכירה.

מט. ע"פ שמות יח, כג.

ג. "וסרה קנאת אפרים וצוררי יהודה יכרתו אפרים לא
יקנא את יהודה ויהודה לא יצר את אפרים". וראה
מצודת דוד: וסרה קנאת אפרים, לא יתקנאו ביהודה...
לא כמו שהיה לשעבר בעת נחלק המלכות בימי ירבעם.
וצוררי יהודה, הם בני אפרים שזכר... יכרתו, רוצה לומר,
לא יהיו עוד צוררים, כי השנאה תכרת. אפרים לא יקנא

מִרְאָה, אֲבָל עֵתָה עָשׂוּ תְּשׁוּבָה מֵאַהֲבָה, וְנִהְפֵךְ כָּל הַחֲטָא לְזָכוֹת², וְזֶה הִרְאָה לָהֶם יוֹסֵף בִּי לְמַחְזָה שְׁלֵחָנִי.

וְכֵן הוּא הַמְדָּה, כִּי כָּל הַסִּיבוֹת מִתְהוּיִם מִבְּעַל הַסִּיבוֹת, וּמִכָּל מְקוֹם הַחֲטָא מִשְׁתַּלֵּם עַל חֲטָאוֹ, אֲבָל כְּשֶׁמִּתְקַבֵּל בְּתְשׁוּבָה, נַעֲשֶׂה מִכָּל חֲטָא זְכוֹת מִמֶּשׁ. וְזֶה שְׁאָמַר אַחַר כֵּן וַעֲתָה לֹא אַתֶּם שְׁלַחְתֶּם אוֹתִי הִנֵּה [כִּי הֶאֱלָקִים], הִגַּם כִּי כֵּן הָיָה מִתְחַלְּהָ³, אֲבָל עֵתָה אַחַר הַתְּשׁוּבָה נִתְהַפֵּךְ הַכֹּל לְהֵיאוֹת רַק מַעֲשֵׂה הֶאֱלָקִים, שְׁעָשׂוּ תְּשׁוּבָה מֵאַהֲבָה. זֶה שְׁאָמַר אֵל תַּעֲצֹבוּ⁴, כִּנְ"ל⁵:

וַיִּפֹּל עַל צוּאָרֵי בְּנֵימֵן אַחֲיוֹ וַיִּבְכֶּה וְגו'. וַיִּנְשֶׁק לְכָל אַחֲיוֹ וַיִּבְכֶּה עֲלֵהֶם וְגו' (מה, יד טו).
עֲנִין הַכִּכְיָה שֶׁל יוֹסֵף הַצַּדִּיק, וְחֻז"ל (ב"ר צג, יב) דְּרָשׁוּ עַל הַחֲרָבָנוֹת⁶, וּמָה עֲנִינוּ לְכָאֵן⁷.

צדקה ממני, ממני היא מעוברת (רש"י שם), יצאה בת קול ואמרה ממני יצאו כבושים, וכמו שאתא במס' סוטה (לו, ב-לו, א) ג"כ שיהודה קידש שם שמים בפרהסיא במה שקפץ נחשון בן עמינדב לתוך הים שהיה נשיא לשבט יהודה, מה שם היה באהבה כן כאן היה מאהבה, ודו"ק.
נה. ראה ויחי תרל"ז ג: בפסוק (ג, טו) לו ישטמנו יוסף [והשב ישיב לנו את הכל הרעה אשר גמלנו אותך] כו'. וקשה, כי ראו שהוא הצדיק, ואיך חשדו אותו שישנא אותם. אך השבטים עשו תשובה גדולה על חטא המכירה, ומרוב צערם חשבו כי הם גרמו כל גלות מצרים, האמנם היתה סיבה באמת משמים לקיים עצה עמוקה כו' (ב"ר פד, ג), אבל הם חשבו שהכל בא רק על ידם. ועל זה השיב להם יוסף כי אלקים חשבה לטובה [למען עשה כיום הזה להחיות עם רב] (ג, טו). וי"ל פירוש אתם חשבתם עלי רעה (שם), פירוש, שעל ידי שעשו תשובה גדולה, על ידי זה נהפך מזדונות לזכויות, ולכך אלקים חשבה לטובה.

נו. וראה זוה"ק ויגש רט, ב: ויפול על צוארי בנימין אחיו ויבך ובנימין בכה על צואריו (מה, ד), רבי יצחק אמר, הא אוקמוה דבכה על מקדש ראשון ועל מקדש שני... דכתיב (איכה ה, ה) על צואריו נרדפנו, על בי מקדשא דאיהו צואר ושפירו דכל עלמא נרדפנו, יגענו (שם), למבני ליה תרין זמנין, ולא הונח לנו (שם), דהא לא שבקוה לן ואתחרב ולא אתבני לבתר... בגין כך בכה

אחינו אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו על כן באה אלינו הצרה הזאת".
נב. ראה יומא פו, ב. וראה במ"ד יג, יח: אף על פי שאירע לשבטים שבא לדיהם מכירת יוסף, את סבור שלא היה בא לידם אותו המעשה אלא אם כן היו רשעים במעשה אחרים, לאו, אלא צדיקים גמורים היו, ולא בא לידם חטא מעולם אלא הוא, הדא הוא דכתיב (מב, כא) ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו [על אחינו אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו על כן באה אלינו הצרה הזאת], שהיו מפשפשים בעצמם למה אירע להם תפיסת מצרים, ולא מצאו אלא זה בלבד, ומתוך גנותם סיפר הכתוב שבחם שלא היה בידם עון אלא זה בלבד, ולפי שמכירת יוסף זכות היה לו שהיא גרמה לו למלוק, וזכות היתה לאחיו ולכל בית אביו שכלכלם בלחם בשני רעבון, לכך נמכר על ידם, שמגלגלין זכות על ידי זכאי כו'.
נג. ראה צרור המור פסוק ח.

נד. ראה גדולת מרדכי וגדולת הצדיקים (וואראש תרצ"ד) בהקדמה, שמביא דברי רבינו כאן, ומוסיף: וכל הענין הזה מצאתי בעזהש"י במס' סוטה (י, ב) יהודה שקידש שם שמים בפרהסיא וכו', כיון שהודה ואמר צדקה ממני (לה, טו) וכו', יצתה בת קול ואמרה ממני יצאו כבושים, היינו כנ"ל, שקודם שעשה יהודה תשובה היה נקרא החטא עליו, ואחר כך שעשה תשובה מאהבה, שקידש שם שמים בפרהסיא ואמר בפני כל

וַיִּתְּבֵן לומר על פי לשון הפסוק (מה, א) וְלֹא יָכוֹל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק כּו', פְּנִיָּאָה שְׁהִיָּה מִהַצְוֹרֵךְ עוֹד לְעַכֵּב עֲצֻמוֹתָי, וְאִם הִיָּה בְּיָכוּלְתָם לְתַקֵּן עַד הַסּוּף, לֹא הִיָּתָה הַגְּלוּת וְהַחֲוִירָבָן, פְּאֶשֶׁר חֲכָמִים הִגִּידוּ כִּי הַכֹּל נִמְשָׁךְ מִהַשְׁוֹרֵשׁ^ט, וְעַיִין מָה שֶׁפְּתַבְּנוּ בְּפִרְשַׁת וַיֵּשֶׁב מִזֶּה^י. וְהַפְּלֵל, כִּי עֲבוֹדַת הָאֲבוֹת הִכְנָה לְפָנִים^{יב}, רַק שְׁלֹא הִיָּה בְּכַחֵם לְסָבוּל כָּל כֶּךָ צַעַר, פְּאֶשֶׁר מַעֲיֵד הַפְּתוּב וְלֹא יָכוֹל יוֹסֵף [לְהִתְאַפֵּק] כּו'^{יג}, לְכֵן הִרְגִּישׁ יוֹסֵף מִיַּד שְׁהִיָּיו הַחֲרָבָנוֹת כּו'^{יד}.

בהקדמה לספר שמות: השלים הכתוב ספר בראשית... ובמקרי האבות שהם כענין יצירה לזרעם, מפני שכל מקריהם ציורי דברים לרמוז להודיע כל העתיד לבא להם.

טב. ראה רד"ק שם: ולא יכול [יוסף להתאפק], כיון שהזכיר [יהודה] כמה פעמים רעת אביו שימצאנו, נכמרו רחמיו עליו ולא יכול להחזיק עצמו מלבכות. וראה פירוש ר"י בכור שור: ולא יכול יוסף להתאפק מלבכות ומלהגלות להם עצמו, כי לא מצא מענה והכיר דברי אמת כי מצטער אביו יותר מדאי.

טג. ראה אמרי אמת תרפ"ט ד"ה איתא הא': כתיב (מג, לא) ויתאפק וגו', וכתב (מה, א) ולא יכול יוסף להתאפק, אאז"ל היה אומר שאחר שכתוב ולא יכול יוסף להתאפק, כתיב (שם יד) ויפול על צוארי בנימין וגו' ויבך וגו', ואיתא (ב"ר צג, יב) שזה רמז על בתי המקדשות שיחרבו, היינו שהכל היה תלוי בהתאפקות שלו, ואם היה מתאפק עוד לא היה נחרבים בתי המקדשות. וראה שם ויגש תרצ"א: ואיתא בשפת אמת על הפסוק ולא יכול יוסף להתאפק, שנראה שהיה צריך להתאפק עוד, ואילו היה כן היה התיקון בשלימות, ולא היה גלות וחורבן, ולכן כתיב אחר כך ויפול על צוארי בנימין אחיו ויבך, ואיתא שבכה על חורבן בתי המקדשות, הצער של יוסף היה כפרה לישראל והכנה על זמן הגלות, ואילו היה מתאפק עוד היה הכל עובר.

וראה שפתי צדיק מקץ אות לג: וימהר יוסף כי נכמרו רחמיו אל אחיו ויבקש לבכות ויבא החדרה ויבך שמה, וירחץ פניו ויצא ויתאפק וגו' (מג, ל לא). לכאורה צריך עיון, אם הפירוש שהתאפק מבכי, היה לכתוב ויתאפק ויצא, כדי שלא יכירו הבכיה, שמטעם זה נכנס החדרה. אמנם נראה שההתאפקות קאי על התגלות שלו לאחיו, וכמו שהגיד גיסי מון ז"ל על פסוק ולא יכול וגו' להתאפק, דמשמע שאם היה מתאפק עוד היה טובה להם, עכ"ל, על כרחך דיוסף בעצמו השתוקק מאוד שיהיה מתגלה להם, אך צפה ברוח הקודש שנחון

יוסף על דא, ולבתר דבכה על דא, בכה על שבטין דאתגלו, כד אתחריב בי מקדשא כלהו שבטין אתגלו מיד, ואתבדרו ביני עממיא, הדא הוא דכתיב (מה, טו) וינשק לכל אחיו ויבך עליהם, עליהם ודאי, על כולם בכה, על בי מקדשא דאתחריב תרין זמנין, ועל אחיו עשרת השבטים דאתגלו בגלותא ואתבדרון ביני עממיא. וראה תרגום יונתן שם: ונשיק לכל אחיו ובכא עליהון דחמא דמשתעבדין לביני עממיא.

נד. ראה יפה תואר על המדרש שם; גור אריה על רש"י פסוק יד.

נה. ראה רשב"ם שם: ולא יכול יוסף להתאפק, עוד, כי עד עתה היה עושה כל מעשיו על ידי שהיה מתאפק בלבו, כמו שכתוב למעלה (מג, לא) ויתאפק ויאמר שימו לחם.

וראה אור יצחק (להרה"ק ר' יצחק מראדוויל זצ"ל) ד"ה ויגש הא': ולא יכול יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו... והוא תימה, והלא כל מה שעשה לאחיו שנתן אותם למשמור, ואשר שם הגביע באמתחת בנימין, היה כל זה למחוק העון של המכירה, ושלא יגיע להם שום עונש מן השמים, ויוסף ידע בודאי שלא נמחק העון כולו, והראיה דעשרה הרוגי מלכות היה בשביל זה העון (ראה ילקוט משלי רמז תתקכט), ולמה לא המתין עוד ולעשות בשכלו לייסר אותם עד שימחוק העון לגמרי, אך כמה שכתבנו כו'.

נט. ראה זוהר חדש וישב כט, א ב.

ס. ראה שם שנה זו א: במדרש (ב"ר פד, א) בְּזַעֲקָךְ [יִצְחָק קְבוּצִיךָ] כּו' (ישעיה נב, ג), כינוסו וכינוס בניו הצילו מיד עשו כו'... ופירוש כינוס בניו, הוא על כל דורות האחרונים גם כן, כי כל מעשה האבות היו עושים לדורות עולם... לכן נקראו 'אבות', שהם קיום הבנים... וכל המקומות שעברו בני ישראל אחר כך, היה הכל בשורש האבות קצת מזה כו'.

סא. ראה תנחומא לך לך ט. וראה רמב"ן לך לך יב, ו בעוד הרבה מקומות בספר בראשית. וראה עוד שם

וְהָרִי זֶה הַמַּעַט שֶׁנִּשְׁאַר מִהַתִּיקוֹן אֵין אָנוּ יְכוּלִין לְגוֹמְרוֹ בְּדוֹרֵי דוֹרוֹת, וּמִזֶּה יֵשׁ לְבַחֹן גּוֹדֵל עֲבוֹדַת הָאֲבוֹתֵי הַשְּׁבֻטִים^ח:

(ת"רמ"א ב)

וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי הָאֵל אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֵל תִּירָא מִרְדֵּה מִצְרַיִם כִּי לָגִי גְדוֹל אֲשִׁימָךְ שָׁם, אֲנֹכִי אֶרְדֵּךְ עִמָּךְ מִצְרַיִם וְאֲנֹכִי אֲעַלְךָ גַם עֲלֵה וְגו' (מו, ג ד).

בַּפְּסוּק אֵל תִּירָא מִרְדֵּה מִצְרַיִם כִּי לָגִי גְדוֹל אֲשִׁימָךְ שָׁם. אֵי תָא (תנ"א רבה פרק כה) אֵין אֲוִמְרִין אֵל תִּירָא אֲלָא לְמִי שִׁירָא שְׁמַיִם לְאֲמִיתוּ. כִּי כָּל יִרְאָת אַבְיָנוּ

רפתה ידו ממחשבתו והתוודע להם, ובראותו כי לא כלתה מחשבתו, וראה אשר המקדש עלול ליחרב, אזי בכה על צוארי בנימין אחיו, וכאומר מעתה אשר לא גמרתי מחשבתי, כעת מעותד החורבן לבוא על בית המקדש, אשר עד עתה לא כן זממתי, זה הוא חידוש הבכיה שנתחדשה להם עתה אחר התוועדו לאחיו יותר מקודם. וגם הרבה לבכות עם שאר אחיו, והוא לרמז להם גם על גלות ישראל הן עשרת השבטים, וכדאיתא בזוהר הקדוש פרשת ויגש דף ר"ט ע"ב (הובא בהערה 10) כו'. וראה שם משמואל בפרשתנו תרע"א עמ' ער ד"ה ונראה, תרע"ד עמ' רפב ד"ה ואפשר עוד.

טד. ראה ויחי תרל"ח א: כי כל ימי של אבינו יעקב שהיה בצער היה הכל בעבור בני ישראל, ואם היה סובל צער ב"ז שנים הללו בארץ מצרים לא היו צריכין לגלות כלל, אבל השם יתברך חס על הצדיק ולא היה יכול עוד לענותו... ועל ידי זה היה הגלות אחר כך.

סה. ראה אגרות הר"ב (להגה"צ רבי בנימין מנדלזון אב"ד קוממיות זצ"ל) עמ' מב: ידי"ג החסיד הישיש ר' ישראל אבישל [ארטין] ז"ל סיפר לי שהיה בגור בהשבת שהשפת אמת אמר התורה על ולא יכול וגו' להתאפק, ואמר בזה הלשון: די תורה זשאליועט זעך פאר וואס יוסף האט זיך נישט גיקאנט איינהאלטען נאך אביסעל, וואלט נגמר גיווארען דער גאנצער תיקון (שהכתוב כאילו מתנה את צערו מדוע לא יכול היה יוסף להתאפק עוד קמעא, והיה נשלם בזה התיקון הגמור). ואחרי שקמו מהשולחן הקדוש היה כ"ק מרן אדמו"ר [האמרי אמת] זצ"ל אנגיחאפט זיך ביים קאפ ביים שטריימל, והלך ואמר בקול: אָווא האט דער טאטע היינט גיאגט, אָווא האט דער טאטע היינט גיאגט, כן אמר כמה

וטוב להתאפק, על כן הכתוב משבחו ויתאפק, אף שהיה נגד רצון הטבע.

וראה לקוטי הר"מ ד"ה ולא יכול: ולא יכול יוסף להתאפק וגו', נראה דכל הגלות היה תלוי בזה, כי אם היה מתאפק יוסף עוד לא היה גלות עוד לישראל, וזה שכתוב ולא יכול יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו, הכוונה כל הנצבים היינו הגלות וכל הרפתקאות שעומד עליו.

וראה עזרת כהנים על מס' מדות במבוא המקדש שער הר המור עמ' צב: יש לומר במה שנאמר ויפול על צוארי בנימין אחיו ויבך... שאמרו חז"ל (ב"ר צג, יב) שבכה על שני מקדשות שעתידין להיות בחלקו של בנימין ועתידין ליחרב... דקשה לכאורה בזה, מה זה נתחדש להם הבכיה הזאת עכשיו יותר מעד עתה, דהא זה ימים היו שנתוועדו יחד זה לזה יוסף ובנימין מקודם במעשה הגביע, וכמבואר בספר הישר, והבכיה הזאת מאז היתה ראויה להם בעת שנתוועדו יחד, ומדוע נתעכבה עד עתה. אכן יש לתרץ זאת, והוא בשנאמר דידוע הוא דוודאי כל כוונת יוסף הצדיק במה שהתנכר לאחיו וקנטר אותם בכל הדברים המבוארים בתורה, לא עשוהו כמו נוקם ואויב בתורת נקמה ונצחון, אלא כל כוונתו הטהורה היתה להתם פשע אחיו ולנקות את אשר העוו נגדו במה שמכרוהו... ובדעתו של יוסף היתה לנקות אותם מכל וכל בתשלום מעשה הגביע, ואזי היו נעשים נקיים מכל וכל מבלי יתן כח למשחית ולמחבל לחבל את הקודש הוא בית המקדש ולהגלות את ישראל מארצם. אכן לא עלתה ונגמרה בידו כוונתו להשלימה על נכון, כי נסתכן בעצמו עם אחיו כידוע במדרשות (ראה ב"ר צג, ז), וירא כי לא יכול לבצע את מעשהו, אז

יעקב ע"ה היתה שיתערבו ח"ו בין הרשעים^{טו}. והקב"ה אמר לו פי אדרבה עיקר גוי גדול ישימו שם.

והנה פתיב (דברים ד, ז ח) מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים כו', ומי גוי גדול אשר לו חקים כו', הרי ב' אלו דברים מיוחדים לגוי גדול, עמוד התפלה ועמוד התורה^{טז}. וב' אלו נתבררו בגלות מצרים ובגאולת מצרים. גלות מצרים היתה הכנה להיות ה' קרוב להם בעת צרה, ועל זה פתיב אנכי ארד עמך [מצרימה], והיתה הכנה לכל עת צרה וגלות. ואנכי אעִרְךָ גם עִדָּה, לקבלת התורה, כמו שכתוב (שמות ג, יב) בהוציאך [את העם ממצרים] מעבדון כו' האלקים [על ההר הזה]^{טז}: (תרג"ח ג)

נפקו זכאין קדישין, דכתיב (תהלים קכב, ד) שבטי יה עדות לישראל.

וראה לקוטי הרי"מ בפרשתנו ד"ה ואמרתם: ואמרתם אנשי מקנה היו עבדיך וגו' כי תועבת מצרים כל רועה צאן (מז, לה), יש שהם רוצים להיות חשובים אצל האומות, אבל יוסף הצדיק מדה אחרת היתה בו, כיון שהיה יודע כי תועבת מצרים כל רועה צאן, לכך היה אומר לפרעה על אחיו שהם רועי צאן, כדי לרחקם. וראה לקוטים מגלת אסתר עד, ב: ודתיים שונות (אסתר ג, ח), דרשו בגמרא (יג, ב) לא נסבי מינן ולא שתי מינן כו'. נראה דקשה, הלא כל אומה דתה משונה מאומות אחרים, ופירשו שזה עצמו דתיים, להיות שונות מכל עם, שלא יתערבו בין האומות, כדכתיב (ויקרא יח, ג) בחוקותיהם לא תלכו. [כן הוא בספר יוסף לקח].

טז. ראה ואתחנן תרמ"ד א: ועל ב' אלו נאמר מי גוי גדול אשר לו [אלהים] קרובים [אליו כה] אלהינו בכל קראנו אליו (דברים ד, ז), בחינת תפלה, כמו שכתוב (תהלים קמ"ה, יח) קרוב ה' לכל קוראיו כו'... [ומי גוי גדול] אשר לו חקים [ומשפטים צדיקים ככל התורה הזאת] (דברים שם ח), היא התורה. וראה עוד שם תרמ"ג א, תרמ"ו א.

וראה בפרשתנו תרנ"ב: בפסוק (מז, ג) אל תירא מרדה מצרימה כי לגוי גדול אשימך כו', כי בני ישראל זכו לכל המתנות על ידי היסורים, כדאיתא במדרש שמות (שמ"ד א, א). וב' המדרגות, שנאמר מי גוי גדול כו' קרובים כו' בכל קראינו כו', ומי גוי גדול אשר לו חוקים כו', הוא בחינת תורה ותפלה... ולצורך בניו אחריו, כדי שיזכו להיות גוי גדול, חייבו המקום ב"ה לירד למצרים. וראה לך תרנ"ו.

טח. ראה במ"ד יא, ב: דבר אחר, [ואעשרך] לגוי גדול

פעמים בהלכו הלוך וחזור. והנה השפת אמת זצ"ל אמר פשוט בפסוק, והכוונה היה על העיכובים בדורו, וכ"ק מרן אדמו"ר [האמרי אמת] זצ"ל הרעיש אז כבר על עיכובים שבזמן שליחותו בעולם הזה. והובא בראש גולת אריאל ח"א עמ' קיח.

טו. ראה עוד פסח תר"ס ד"ה ויהי שם: ויהי שם לגוי (דברים כו, ה), מלמד שהיו ישראל מצוינים שם (הגדה של פסח), זהו עיקר החסד שעשה עמנו הקב"ה, שלא נטמענו בהם. ולכן כתיב (מז, ג) אל תירא מרדה מצרימה, ואין אומרים אל תירא אלא למי שירא ה' לאמיתו (תנ"א רבה פרק כה), שיעקב אבינו ירא שלא יטמעו בהם, לכן הבטיחו הקב"ה אנכי ארד עמך (מז, ג) להצילם. ועל זה היה קושי השיעבוד, כדי שלא יטמעו בהם, כמו שאיתא בזוה"ק שמות (טו, א). וראה עוד שם תרמ"ד ד"ה מרוה, תרנ"ה ד"ה ענין ביד חזקה, תרנ"ח ד"ה ענין מצה ומרוה. וראה שמות תרל"ד ב: איתא בזוה"ק כי גלות מצרים ועבודה הקשה היה לטובה, כדי שלא יתערבו בני ישראל באומות, ע"ש. וכן כתיב (תהלים קה, כה) הפך לבם לשנוא עמו, שנותנים על זה שבח והודיה שנעשו שונאים לבני ישראל. וגם המצריים לא רצו להיות שונאים, כי ידעו זה גם כן, [וזה שכתוב (שמות א, יג) בפרך, בפה רך כו' (סוטה יא, ב)], רק הש"י הפך לבם.

וז"ל הזוה"ק: ומדאיתלידו ליעקב תריסר שבטין, אשתכלל כלא כגוונא דלעילא. כד חמא קודשא בריך הוא חדוותא סגיאיה דהאי עלמא תנאה דאשתכלל כגוונא דלעילא, אמר דילמא ח"ו יתערבון בשאר עממין וישתאר פגימותא בכלהו עלמין. מה עבד קודשא בריך הוא, טלטל לכלהו מהכא להכא, עד דנחתו למצרים למיידר דיריהון בעם קשי קדל דמבזין נמוסיהון, ומבזין להון לאתחתנא בהו ולא תערבא בהדיהו, וחשיבו להון עבדין, גוברין געלן בהון נוקבתא געלן בהון... וכד נפקו,

אָנְכִי אֶרְדַּ אֶרֶד עִמָּךְ מִצְרִימָה וְאָנְכִי אֶעֱלֶךְ גַּם עֲלֶיהָ וְגו' (מו, ד).

בפסוק אָנְכִי אֶרְדַּ עִמָּךְ כו'. דְּכָתִיב (ישעיה סג, ט) **בְּכָל צָרָתְם לֹא צָרָה, שֶׁהִקְבֵּה מִשְׁתַּתְּךָ עִמָּנוּ בְּצָרָה,** וממילא לא צר בא' ע"א. אֲבָל בְּאֲמַת נִכְלָל בְּזֶה שְׁבָחֶךָ שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי מְקַבְּלִין הַצָּרוֹת לְשֵׁמוֹ יִתְבָּרַךְ, וְזֶה פִירוּשׁ לֹא צָרָה. וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים צא, טו) **עִמּוֹ אָנְכִי בְּצָרָה ע"י.**

וְגַם זֶה עִצְמוֹ נִכְלָל בְּהִבְטַחַת הִקְבֵּה אָנְכִי אֶרְדַּ עִמָּךְ, כִּי יִזְכּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְזֶה לְאֲשֶׁר יִקְבְּלוּ הַגְּלוּת לְשֵׁם שְׁמַיִם, כְּנ"ל. אֲךָ לֹא זֶה בְּלִבְדֵּךְ, כִּי וְאָנְכִי אֶעֱלֶךְ כו', כִּי גַם בְּשַׁעַת הַגְּאוּלָּה וְהַחֲדוּדָה צְרִיכִין לְקַבֵּל הַשְּׂמֵחָה רַק לְשֵׁם שְׁמַיִם, וְזֶהוּ נִסְיָוֶן בְּיֹתֵר.

וּבְאֲמַת כֵּן הוּא הַמְּדָה ע"י, כִּי מִי שֶׁזֹּכֵר בְּהִקְבֵּה בַּעַת הַשְּׂמֵחָה, הִקְבֵּה מִשְׁתַּתְּךָ

דידוע מה שאמרו חז"ל (סוטה לא, א) בכל צרתם לו צר קרי, וכתבי לא באל"ף, כי איש חכם ומשכיל יתן לב להבין, כי צער שיש לאדם היא צער השכינה, כמו שאיתא בסנהדרין קלני מראשי וכו', ואז יתפלל על צער השכינה, וממילא יעבור הצער מהאדם, וזה שאמר אם יבין האדם כי בכל צרתם לו צער, אז אין צער.

וראה עוד שם ויחי אות ג: ה'התוס' (קידושין לא, ב ד"ה איסתייעא) הביאו משל לעני אחד שהלך בכד לשאב מים מבאר, ונפל הכד מיודו לבאר, וצעק ובכה, עד שנזדמן שהלכה בת מלך בכד של זהב לשאב מים מאותו באר, ונפל הכד לבאר גם כן, אז שמח העני, כי על ידי שיחפשו אחר הכד של זהב ימצאו כדו גם כן וכו'. וזה שכתוב בכל צרתם לו צר, כתיב באלף וקרי בוי"ו, שעל ידי שישתף השכינה בצערו, אז נושע הוא גם כן עם השכינה, ואין צער כלל].

עג. ראה שמו"ר ב, ה: וירא מלאך ה' אליו [בלבת אש מתוך הסנה] (שמות ג, ב), הדא הוא דכתיב (שה"ש ה, ב) אני ישנה ולבי ער... תמתני... [תאומתי], מה התאומים הללו אם חשש אחד בראשו חבירו מרגיש, כן אמר הקב"ה, כביכול, עמו אנכי בצרה (תהלים צא, טו)... ואומר (ישעיה סג, ט) בכל צרתם לו צר, אמר לו הקב"ה למשה, אי אתה מרגיש שאני שרוי בצער כשם שישיראל שרוים בצער, הוי יודע ממקום שאני מדבר עמך, מתוך הקוצים, כביכול אני שותף בצערך. וראה תענית טז, א.

עד. ראה סוטה ט, ב במשנה.

(יב, ב), שאתן לבניך את התורה וממנה יקראו גוי גדול, שנאמר (דברים ד, ו) [ושמרתם ועשיתם כי הוא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אשר ישמעון את כל החקים האלה ואמרו] רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה. **טט.** הקרי לו בוי"ו, והכתיב לא באל"ף.

ע. ראה הערה עג.

עא. ראה תרנ"ב ב: דכתיב (ישעיה סג, ט) בכל צרתם לא צר, בו ובא', פירושו, כשזוכין שהוא עמנו בצרה, ממילא לא צר.

עב. ראה דברי אמת בהר ד"ה לא תרדה: ויפגע במקום (כת, יא), פירושו, בשביל מקום יתברך, שלא תהיה לנו צער שלא תהיה בשרשנו צער, כדאיתא (ראה סנהדרין מו, א) אפילו יחיד המצטער שכינה מה אומרת [קלני מראשי קלני מזדועי] וכו', ומקרא מלא בכל צרתם לו צר (ישעיה סג, ט), וכן שמעתי אומרים בשם רבי ר' בער ז"ל על ראשונים היו מתפללים ונענים מפני שהתפללו 'בשם' (ראה שו"ט תהלים צא), אמר שהתפללו בשביל 'שמו' יתברך, שלא תהיה צער למעלה... וזה במקום, בשבילו יתברך, כמו 'בשם' כנ"ל. וראה עוד שם נשא ד"ה ושמו, שופטים ד"ה ושרת.

[וראה אור לשמים בהר ד"ה אחרי נמכר: כבוד אדמו"ר מוה"ר יעקב יצחק [מלובלין] פירש על פסוק בכל צרתם לו צר, באלף ובוא"ו, דאם כוונת האדם בתפלתו בשביל שיסיר הצער למעלה, וזה לו בוא"ו, אז הוא לא באלף, שיסיר הצער מאתנו, עכ"ד. וראה תולדות יעקב יוסף בשלח אות ד: ונראה לי,

כּבִּיכּוֹל בְּצַעְרוֹ. וְזֶה הֶרְמֵז בְּגִמְרָא (שבת קיח, א) הִמְעַנֵּג אֶת הַשֶּׁבֶת זֹכֶה לְנַחֵלֶת יַעֲקֹב, נַחֲלָה בְּלֵי מְצָרִים, דְּאִיתָא (ביצה טו, ב) זְכוּר אֶת יוֹם הַשֶּׁבֶת (שמות כ, ח), אִם נִזְדַּמְּן לֶךְ מְנָה יִפֶּה הַזְמִינְהוּ לְשֶׁבֶת, וְהֶרְמֵז כְּנִ"ל, כְּשֵׁיִשׁ לוֹ שִׁמְחָה וְדָבָר טוֹב, יִזְכּוֹר בְּאַהֲבַת הַקֶּב"ה, וְיִתְדַבֵּק הַשִּׁמְחָה בְּשׁוֹרְשׁוֹ בְּהַקְבָּה, דְּהוּא שֶׁבֶת שְׂמָא דְקוֹב"ה (זוה"ק יתרו פח, ב), וְלִכְּן בְּעֵת צָרְתוֹ לוֹ צָר. וְזֶה אֲנֹכִי אֲרַד וְאֲנֹכִי אֲעַלֶּךָ: (תרו"ג ב)

וַיֵּאָכֵר יוֹסֵף מְרֻכְבָּתוֹ וַיַּעַל לְקִרְיַת יִשְׂרָאֵל אָבִיו גִּשְׁנָה וַיֵּרָא אֵלָיו וַיִּפֹּל עַל צְוֹאָרָיו וַיִּבְכֶּה עַל צְוֹאָרָיו עוֹד (מו, כט).

ברש"י: אָבֵל יַעֲקֹב לֹא נִפֵּל עַל צְוֹאָרֵי יוֹסֵף וְלֹא נִשְׁקוּ, וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ, שְׁהִיָּה קוֹרָא אֶת שְׁמַע"ה.

נִזְדַּע דְּבָרֵי מַהֲר"ם ז"ל בְּסִפְרָא גוֹר אֲרִיָּה עַל מַה שְּׂאָמְרוּ חַז"ל יַעֲקֹב לֹא נִשְׁקוּ שְׂקָרָא אֶת שְׁמַע, וּבִינְאָר, כִּי בְּעֵת בּוֹא אֶל הַצַּדִּיק אֵיזָה אַהֲבָה וְשִׁמְחָה, מְכַנְיָסוֹ לְשָׂמַיִם לְאַהֲבַת הַבּוֹרָא, לִכְּן קָרָא אִזּוֹ בְּכּוּוֹנָה קְרִיאַת שְׁמַע"ה.

[והנה מה שיוסף לא קרא ק"ש, במהר"ל משמע שהדברים מתיישבים בפשיטות שדווקא יעקב שראה את יוסף בנו מלך וכו'. ובהערה במהדורות מכון ירושלים כתב, ויוסף לא קרא אז ק"ש כי הוא לא הרגיש כזו שמחה כפי שהרגיש אז יעקב, וכלשון הרמב"ן כאן: ודבר ידוע הוא מי דמעתו מצויה, אם האב הזקן המוצא את בנו חי לאחר יאוש והאבל, או הבן הבחור המולך. וראה בית ישראל תשט"ז ד"ה ויאסור: איתא יעקב קרא ק"ש יוסף לא קרא ק"ש, ואיתא בשם החי' הרי"ם ז"ל וכן במהר"ל, שנתעורר אהבה אצל יעקב קבל עליו עול מלכות שמים באהבה להשי"ת, ויוסף... אולי באמת אהבת האב לבן גדול ביותר [מהאבת הבן לאב] כו' (ראה המשך הדברים שם לעיל הערה כט). וראה הערה [עח].]

עו. ראה הערה הקודמת. וראה לקוטי הרי"מ ד"ה ויפול: ויפול על צוואריו וגו', פירש רש"י ז"ל אבל יעקב לא נפל על צווארי יוסף ולא נשקו, ואמרו רבותינו שהיה

עה. ראה גור אריה: ואמרו רבותינו ז"ל שהיה קורא קריאת שמע. והקשו, למה יוסף לא קרא קריאת שמע כיון ששעת קריאת שמע היה... אמנם יש לדעת ענין קריאת שמע שהיה קורא (ר"ל כי לא היה אז זמן קריאת שמע, ומה שיעקב קרא אז שמע הוא מטעם אחר, לא מצד מצות קריאת שמע), ובזה יתורץ מה שלא היה קורא יוסף קריאת שמע, לפי שכאשר בא יעקב וראה את יוסף בנו מלך, בא בלבבו אהבתו ויראתו של הקב"ה איך מדותיו הם טובות ושלמות, ומשלם שכר טוב ליראיו. וזהו מדת החסידים אשר יקרה להם טוב, מתדבקים אל הקב"ה על הטובות והאמת שעשה עמהם. וזהו קריאת שמע שבו נזכר ייחוד מלכות שמים (דברים ג, ד), ואהבתו (שם ה). וראוי היה לקרות קריאת שמע כאשר בא אליו יוסף אחר הצער הגדול אשר היה לו בעבורו, ועתה ראה אותו מלך, היה אוהב את הקב"ה אשר עושה לו זה, וקבל מלכותו ואהבתו ויראתו, וזהו נכון למבין.

וַעֲלֵה פִי הַפְּשׁוּט טַעַם הַדְּבָר, כִּי יֵרָא לְנַפְשׁוֹ שְׁעַל יְדֵי זֶה הָאֱהָבָה יִשְׁכַּח מִמֶּנּוּ אֱהָבַת הַבְּוֹרָא, לְכֵן הוּא מִתְדַבֵּק מִקּוֹדֶם בּוֹ יִתְבַרֵךְ, וְעַל יְדֵי זֶה נִשְׁכַּח מִמֶּנּוּ אֱהָבָה הַצְּשָׁמִיּוֹת: (תרל"ז ב)

אא"ז מו"ר זצ"ה ה"ה הגיד דברי מהר"ל, יַעֲקֹב לֹא נִשְׁקוּ שְׁקָרָא קְרִיאַת שְׁמַע, שְׁנִתְדַבֵּק בְּאֱהָבַת הַשֵּׁם יִתְבַרֵךְ, עֵינֵי שְׁמַע. וְיוֹסֵף אִמְאִי לֹא קָרָא קְרִיאַת שְׁמַע ע"י. וְנִרְאָה, שְׁזָה בְּחִינַת יוֹסֵף שְׁהִיָּה בְּבֵית אֲדוֹנָיו הַמְצָרִי (לט, ב), שְׁבַחֲיִנְתּוֹ הוּא לְהִתְדַבֵּק בְּה' אִף שְׁעוֹשֶׂה עֲנִינֵי עוֹלָם הַזֶּה, לֹא יִתְפָּרֵד כָּלֵל. אָבֵל יַעֲקֹב הוּא לְמַעַלָּה מִהִטְבַּע, וְלִכְךָ נִתְדַבֵּק בְּהַשֵּׁם יִתְבַרֵךְ וְלֹא יְכוּל לְנַשְׁקוֹ, כְּנ"ל. [וְהַמְשָׁפִיל יְבִין]: (תרל"א ג)

יעקב קָרָא קְרִיאַת שְׁמַע. דְּבָרֵי מַהֲר"ל יְדוּעִים. וְמָה שִׁיּוֹסֵף לֹא קָרָא קְרִיאַת שְׁמַע ע"י, אֲמַרְנוּ כְּבָר, כִּי זֶה בְּחִינַת יוֹסֵף שִׁיּוּכֹל לְהַצְנִיעַ עֲצָמוֹ, שְׁלֹא יִהְיֶה נִיפֹר עַל

נפשם תמיד להשי"ת, עד שמלאכי השרת נתקנאו בהם כדאיתא (ראה חולין צא, ב וברש"י ד"ה בעי לסכניה), והיה כוונת אדמו"ר מקאצק ז"ל על האבות בעצמם. [וראה ברכת אליהו ויגש: בשפת אמת ויגש תרל"ז "נודע דברי מהר"ל בספר גור אריה... כי בעת בוא אל הצדיק איזה אהבה ושמחה, מכניסו לשמים לאהבת הבוורא". ובספר ראש גולת אריאל (ח"א עמ' נב) מביא שהשפת אמת בירך לבנו האמרי אמת קודם חופתו בתיבות ואהבת את ה' אלקיך גו', כמוכן שיש לזיהר מליגע בדברים נשגבים העומדים ברומו של עולם, אבל ננסה ליגע בראש השרביט, ולומר שלכן אמר השפת אמת פסוק זה בעת בא אליו אהבה ושמחה].

עז. ראה הערות הקודמות.
עח. ראה לקוטים בפרשתנו מ, ב ד"ה על: על מה שהגיד **אא"ז מורז"ל נ"ע** פירוש מה שאמרו חז"ל יעקב לא נשקו שהיה קורא קריאת שמע, ופירש כי הצדיקים כשיש להם אהבה מתדבקין באהבת השם יתברך (ומיחדין עד שנתבטלו מכל וכל, שכן 'אהבה' גימטריא 'אחד'), וזה שהיה קורא שמע, וכן כתב המהר"ל ז"ל. ולכאורה קשה, אם כן גם יוסף הצדיק בוודאי כן היה, ולדברי מהר"ל אתי שפידי (ראה הערה עה), אך הוא אמר כמו שכתבתי בקצת שינוי ממה שכתוב במהר"ל.
עט. ראה הערות הקודמות.

קורא את שמע... ואני הייתי אומר כן, וכן אמר המהר"ל בספרו גור אריה, שיעקב אבינו ע"ה אחר גודל צערו וגעגועו ליוסף, שהיה סובר שיוסף אינו חי, וכאשר ראה אותו בכבודו ובצדקתו הגדולה... אז נתעורר בו גודל אהבה ועונג, ומאותו אהבה ועונג קיבל עליו עול מלכות שמים, והמצווה ואהבת את ה' אלקיך, שזה הוא קריאת שמע, וזהו שהיה קורא את שמע, שכן הוא דרכן של צדיקים, שלא להשתמש בשום אהבה כלל וכלל, רק להעלות כל אהבה להקב"ה כו'.

וראה שפתי צדיק אות לא: שמעתי מפ"ק **זקני מו"ר ז"ל** ששיבח מאמר מהר"ל כאשר נתעורר בלב יעקב אבינו ע"ה אהבה ושמחה עצומה, תחב אותה האהבה בעבודת השי"ת. והרב מהר"ר שרגא יאיר נ"י (אב"ד פיעטקוב בעמח"ס אורה ושמחה) סיפר לי ששמע שאדמו"ר מקאצק ז"ל אמר זאת דבר קטן למעלת קדושת האבות ז"ל. ונראה ליישב, דמה ששיבח זקני ז"ל היה הכוונה שיעקב אבינו ע"ה הכין דרך עבודה זו עבור כלל ישראל, שיהיה בכוחם בכל עת התעורר איזהו אהבה וחיבה להטותה להשי"ת, לכך מובא ברש"י ז"ל כוונה זו שנעשה מזה פירוש פשוט, אזי יוכל כל איש ישראל לבוא לזה, וכן היה רוב עבודת האבות הקדושים הכל להכין דרכי עבודה לכלל ישראל, אכן האבות הקדושים אין לשער גודל דביקותם ומסירות

פְּנֵי מֵהוּתוֹ^א. וְזֶה מְרוֹיַח הָאָדָם עַל יְדֵי נְסִיּוֹן מֵרַחֵק, שְׁמַחֲזֵק עֲצֻמוֹ^ב, עַל יְדֵי זֶה מְרוֹיַח שְׂיָכוֹל לְהִיּוֹת טוֹב בְּדַרְךְן הַסֵּתֶר גַּם כֵּן, כַּנִּלְמַד^ג: (תרל"ד ג)

מה שמפלפל בדבריו בברכת פרץ.
 וראה עוד שם: והמהר"ל ז"ל מפראג בספר גור אריה מפרש שלא היה זמן ק"ש כלל, רק עבודת הצדיקים כך הוא שבזמן שבא לו שמחה ותשועה גדולה, מתעורר לבו תיכף להדבק ביוצרו להללו וליחד ולהדבק באהבתו יתברך אשר חננו וגמלו הטובה הזאת, ולכן באותה שעה שפגע בו יוסף התעורר יעקב אבינו לקרות ק"ש ליחד ליוצרו ולקבל עול מלכותו בשמחה ובאהבה. וזה היפך ממש מאנשים הפשוטים, אשר קי"ל דחתן פטור אפילו מקריאת שמע החיובית לפי שאינו יכול לכוון, ואמרינן בסוף פ"ב דברכות דאנן סהדי דלא מצי מכון, ואצל הצדיקים אדרבא בזמן מרום פסגת השמחה אז מכין בתוקף יותר ויותר בקריאת הק"ש בכלות הנפש.

אבל יוסף לא היה יכול לקרוא אז ק"ש, מאחר שאינו קריאה חיובית, ולפניו היה מצות כיבוד אביו החיובית, ולא יתכן כלל שיעסוק אז במדרגות ובמדת חסידות ולבטל מצות כיבוד אב החיובית, כי זהו נגד התורה, וא"כ אין זה חסידות כלל, ואין הלפנים משורת הדין מתקבל אלא אחר שמלא חובת הדין, וכמש"כ החובות הלבבות (שער יחוד המעשה פרק ה) שאין התוספות מתקבל אלא אחר שהשלים את העיקר.

פ. ראה גליון מאמרי שפת אמת מקץ עמ' יג ובהערה סב.

פא. ראה תרמ"ח ב: שהנסיון הוא להסיר הסיוע, רק משלו מעצמו. וראה שם הערה של. וראה לקוטים לך לך ט, א ד"ה עוד פירוש לך לך.

פב. ראה עוד לקוטים (בהמשך להמובא בהערה עח): ונראה להוסיף, כי ליוסף זה הנשיקה והחיבוב היה בכלל מצות כיבוד אב, שיראה התשוקה הגדולה שהיה לו. ואם כן מלבד מה שעוסק במצוה פטור ממצוה (סוכה כה, א), בלא זה קיום המצוה הוא עצמו אהבת הש"י, ואין צריך להפדד מלקיים, שכן כל המצות יש להם אורות באופן שיוכל אדם לקיים במעשה גשמיות... אבל ביעקב שלא היה מצוה, רק אהבת בנו, היה צריך להתיחד בהש"י, וניתק מעצמיות אהבת בנו, והבן כי נכון.

וראה נפלאות היהודי יח, א: בשם היהודי הקדוש זצ"ל מפרשיסחא, מחמת שהיה אהבה גשמיות שלא ראה את יוסף זמן רב, על כן הניח אותה אהבה בקריאת שמע, אבל יוסף שהיה מקיים כיבוד אב בזה אהבה, לא היה צריך לקרות קריאת שמע, וד"ל.

וראה שפתי חכמים שתידין מטעם עוסק במצוה פטור מן המצוה, [וכן הוא בנחלת יעקב על רש"י], וראה